

Csapataink harcban állnak Csepli György önbizalomról és közbizalomról

Az interjút készítette: Bitá Dániel

Ilyen (volt) - milyen lesz? címmel rendezett konferenciát múlt héten a Mozgó Világ szerkesztősége. Az előadók között volt Csepli György szociálpszichológus, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium politikai államtitkára is, aki egyebek közt arról beszélt: vissza kell nyernünk önbizalmunkat.

168 óra: Néhány héttel uniós csatlakozásunk előtt azt írta egy tanulmányában: az ország népén eluralkodott a hitetlenkedés, a zavarodottság. Miért?

Magyarországon évtizedek óta a bizonytalanság a mindennapok meghatározó élménye, 1989 után megszűnt a "kis pénz, kis foci" közmegegyezése. Másfél milliónyian veszítették el a munkájukat, tízezrek buktak bele vállalkozásukba, miközben a rendszerváltás csak egy egészen szűk réteg számára sikertörténet. Jóllehet az uniós csatlakozással az Európához tartozás álma beteljesedett, sokan nem tudták, mi vár rájuk.

168 óra: Azóta közel egy év telt el. Mi változott?

Polarizáltság jellemzi a társadalmat: csalódottság és remény egyaránt érzékelhető. Egyesek megtalálták a számításukat, míg mások, jelenleg épp a gazdák, a Parlament előtt tüntetnek. Mert a disznó, a gabona ebben a minőségben senkinek sem kell. Nincsenek egyedül. Az egyetemi bölcsészkarok évről évre ezrével ontják a végzetetteket, akik idegen nyelven azt sem tudják megmondani, melyik karról van a diplomájuk, informatikát nem tanulnak, adatbázist nem láttak. Ki alkalmazza őket? Mindegyikük nem mehet a 168 Órához.

168 óra: Ez kétségtelen.

A készülő felsőoktatási reform számos ellendrukkert mozgósít. A hallgatókat senki sem figyelmezteti arra, hogy a tudás, amelyet szereznek, nemhogy Barcelonában vagy Berlinben nem elegendő, de mire végeznek, Nyíregyházán is többet, mást fognak elvárni tőlük.

168 óra: Visszatérek a már citált esszéjéhez, amelyben úgy fogalmaz: "Ha az emberek azt érzik, senkinek sem hihetnek, mert mindenki csal és félrevezet, akkor egyetlen iránytű marad számukra, saját maguk." Hozzáteszem: a politika erre játszik. Öt éve tévúton a gazdaság, a béremelést hitelből finanszírozza a költségvetés, a térség országai sorra lehagynak minket. A baloldali kormány kísérletet sem tett az állami intézményrendszerek reformjára.

Szociálpszichológiai közhely, hogy a vezető nem különbözhet lényegesen a vezetettektől. Ha egyes társadalmi csoportok rossz néven veszik, hogy változásra akarják bírni őket, új vezető után néznek. A demokrácia alapbaja, hogy rövid távú megoldásokat kínál, noha a nemzet előtt álló kérdések nem négyéves ciklusok szerint tagolódnak. Ezt az ellentmondást akkor lehet

feloldani, ha minimálisra zsugorítjuk a politika hatókörét, az erőforrásokat pedig családoknak, vállalkozóknak, a civil társadalom szervezeteinek csoportosítjuk át.

168 óra: Csak hát a politika nem szívesen enged hatalmából.

A minapi Mozgó Világ-konferencián úgy éreztem, Gyurcsány Ferenc elkötelezett a kisebb állam, kisebb önkormányzati bürokrácia és a reformok mellett.

168 óra: Én meg úgy, a kormányfő szűk körben, barátok közt elszántabb, mint a nyilvánosság előtt.

Lehet, de nem lesz más választása. Térségünkben megvalósulni látszik mindaz, amiről tíz éve csak beszélünk. Szlovákia túljutott a felsőoktatási és az adóreformon, és ezt az utat járja Csehország, Lengyelország, Románia is. Mi lassan lemaradunk. Persze ha más nem, ez a verseny kikényszeríti majd a változást. Csak az fájdalmasabb lesz.

168 óra: Sikeres lehet-e a rendszerváltás után egy újabb "reformdiktatúra"? Végigviheti-e a politika a kívánatosnak gondolt változásokat a társadalmi akarattal szemben?

Gondoljon Thatcherre. Elképesztő erők sorakoztak föl, százezrek tüntettek ellene, fülsüketítő volt a zaj London utcáin, ő mégis megtalálta szövetségeseit, és letörte a szakszervezeti lobbistát. Mi sem figyelhetünk állandóan a túlőszóra, a traktorok zajára. Magyarországon is megvannak a változás erői: jól képzett rétegek, sikeres kis- és középvállalkozók, fiatalok, akik teret akarnak maguknak, tudásuk korszerű, nyelveket beszélnek, utaznak; bennük a kozmopolitizmus, európaiság és nemzethez tartozás megfér egymással. Az ő hangjukat is hallani kell, nemcsak a frusztráltak, hitetlenek és populisták kórusát. Merész programra van szükség.

168 óra: A baloldali szavazót aligha vigasztalja a program merészsége, ha pártja ellenzékbe kerül.

Nem érdemes politikával foglalkoznunk, ha csak annyit tudunk mondani: nyugi, minden marad a régiben.

168 óra: Csakhogy - állapította meg a minapi, Mozgó Világ-konferencián a miniszterelnök - ma az népszerű, aki állandóságot, biztonságot ígér. Elegünk van a változásból. Ezért lehet szavazatokat szerezni a Kádár-nosztalgia életben tartásával.

Aki így tesz, árt önmagának és az országnak is.

168 óra: Ugyanakkor az egyetemisták, "a változás erői" továbbra is vevők a jobboldal retorikájára.

Természetes, hogy a posztkommunista nemzedékek helyüket keresik az EU és a globalizáció identitáskáoszában. Fontos, hogy ehhez csatlakozzon a teljesítmény és elismerés iránti vágy, a vállalkozó szellem. Ha ez megvan, a nacionalizmus nem válik cselekvő erővé.

168 óra: A baloldali politika alapkérdése mostanában: létezhet-e együtt szolidaritás és versenyképesség.

Ez a nemzet alapkérdése. Csak úgy lehetünk sikeresek, ha a versenyképességet és a szolidaritást nem állítjuk szembe egymással. Kétségtelen: a balliberális kormány első három éve egyik területen sem hozott áttörést, bár szolidaritásból nem vizsgáztunk rosszul.

168 óra: Nyilván a választásokig hátralévő idő sem a változások jegyében telik majd.

A következő egy évben radikális reformokba aligha vághatunk. De meg kell mondanunk: hogyan gondoljuk az államháztartási reformot, a kistélepülések fejlesztését, a MÁV rendbetételét, miként kezdünk párbeszédet a roma kisebbséggel, mihez kezdünk az egészségüggyel. Elég volt a demagóg licitálásból. Ami 2002-ben történt, nem ismétlődhet.

168 óra: Abban, hogy konszenzus kell, látszólag mindkét tábor egyetért. Ám olyan kérdésekben sincs összhang, mint hogy mihez kezdünk ügynökeinkkel, vagy mi módon segítsük határon túli honfitársainkat.

Ezek álkérdések. Az emberek többségét nem érdekli, mi történt húsz vagy nyolcvan évvel ezelőtt.

168 óra: De vajon továbbléphetünk-e, amíg nem nézünk szembe ezzel?

Az egészségügy gondjaival, a romák nehézségeivel, az iskolai szegregációval, a vállalkozásbarát adórendszer akadályaiival, a technológiai konzervativizmussal és az életünket bénító provincializmussal kell szembenézni. Ehhez kell a bátorság, nem ahhoz, hogy nyilvánosságra hozzuk a besúgók listáját.

168 óra: A konferencián sürgette a bevándorlási szabályok enyhítését.

Tavaly mindössze 75 ezer gyerek született Magyarországon, idén talán csak 65 ezer fog. Ezt a demográfiai deficitet csak ésszerűen sürgetett és támogatott bevándorlással lehet ellensúlyozni.

168 óra: A decemberi népszavazást megelőző kormánykampány nem arról szólt: nyissuk ki határainkat.

A határok megnyitása nem azonos azzal, hogy magyar állampolgársághoz juttatjuk azokat, akiktől a történelmi sors - két vesztes világháború nyomán - megtagadta ennek lehetőségét. Az állampolgársághoz jutás rövidesen könnyebbé válik. De hogy valaki, aki nem akar itt élni, jogilag megfoghatatlan kritériumok alapján magyar állampolgárságot kapjon - szürreális igény. Az állampolgárság szikár jogi konstrukciója nem lehet az identitásépítés eszköze.

168 óra: A Mozgó Világ-esten azt állította: a közbizalom hiányának oka az önbizalomhiány.

Ismétlem: kisebb államra, kisebb önkormányzatokra van szükség. Szűkíteni kell a közpénz elköltésével foglalkozó hivatalok körét. Aki a piacon mozog, tisztában van értékeivel, képességeivel. Most, hogy minisztériumban dolgozom, látom, milyen különös embertípus a köztisztviselő: délelőtt tesz-vesz, déltől kettőig ebédel, majd hazaindul. De hogy ne legyek igazságtalan, hozzáteszem: én is másképp viselkedem a piacon, mint közalkalmazottként az egyetemen. Ott a hallgatókkal együtt azon dolgozunk, hogy a lehető legkevesebb időt kelljen együtt töltenünk. Ők nem szeretnek tanulni, én nem szeretek tanítani. Sokat tanítottam az Egyesült Államokban, s úgy látom: az amerikai és a magyar egyetemisták között a különbség szakadéknyi, és egyre nő.

168 óra: Amerikában a diák nemritkán vagyont fizet a képzésért. Ez nekem, átkozott magyar egyetemistának okozna némi gondot.

Nyilván okozna más is. Nem könnyű a legjobb amerikai egyetemekre bekerülni. De visszatérve: ahol nem a piaci logika szervezi az életet, ott előtérbe kerülnek a rendi, hierarchikus értékek. Amikor Széchenyi megírta a Hitelt, épp annak a feudális struktúrának

üzent hadat, amelyben nem a tudás, a teljesítmény a meghatározó, hanem a véletlen, a privilégium, a születés.

168 óra: A felemelkedéshez talán nemcsak az önbizalom hiányzik. Mintha pénznek, ötletnek, akaratnak és bátorságnak is híján lennénk.

Való igaz. De ha végigtekintünk az elmúlt évtizedeken, azt mondhatjuk: helyzetünk nem kilátástalan. Csapataink harcban állnak.